



Újpalota római katolikus temploma **The Roman Catholic Church in Újpalota**

Kétlényegűség

Biessentiality

ÉPÍTÉSZ / ARCHITECT: Kruppa Gábor
SZÖVEG / TEXT: Somogyi Krisztina
FOTÓK / PHOTOS: Bujnovszky Tamás



2008. december 27-én felszentelték Újpalota római katolikus plébániatemplomát, amelyet Urunk Színeváltozása és Boldog Salkaházi Sára tiszteletére emeltek. Az ott élők már régóta gyűjtöttek arra, hogy templomuk épülhessen, miséiket korábban a kultúrházban tartották. A lakótelep építésének kezdete óta eltelt hosszú negyven év alatt itt is minden megváltozott: a hajdani építési barakkok helyén kutyafuttató, tágas, de gazdátlan önkormányzati terület maradt, ahol megnőttek a fák. Így tavasszal már nem a panelek odatolakodó látványa, nem ridegség és sivárság fogad: a templom egy kellemes, ligetes területen áll. Az M3 autópályát övező jellegtelen környék után úgy érezni, valahova megérkezik az ember.

Erected in honour of the Transfiguration and the Blessed Sára Salkaházi, the Roman Catholic parish church in Újpalota was consecrated on December 27th, 2008. People living there for a long time took up a collection to have their church built, as masses had been celebrated in the culture centre till then. Everything has been changed also here throughout the longish forty years that passed since the construction of the housing estates started: the former barracks of the construction have been replaced by a dog park with the spacious area of the local government left unclaimed and overgrown with trees by now. This spring it was not the sight of pushy prefab houses, rigidity and bleakness that welcomed us here: the church stands in a pleasant parkland.

Mitől válik egy templom templommá? Mi az, amitől a tér transzcendens? Jelleget vagy mitől azt érezni inkább, hogy a sűrű földhöz kötött? Egyszerűbb lenne megkerülni ezt a kérdést. Kitérni, hiszen tág érvényű válasz úgy sem adható. Recept nincs. Biztos nem tudható. Megkerülhetetlenné azért vált mégis, mert az az érzésem, Kruppa Gábor ezen gondolkodhatott a legtöbbet. Számos európai utazása, templomlátogatásai során élményeit eszerint rendezgette magában, a 2007 végi meghívásos pályázat gyors hajrájában aztán elélt tapasztalásai összegződtek. Nem hiszek abban tehát, hogy az elemzés sebész szikéje alatt bizonyossággal azonosíthatnánk igazságokat, érzéseim vannak csak: a misére érkező tömeg viselkedését nézve úgy tűnt, az épületegyüttes annak ellenére megnyugtatóan tud valamit isten és ember viszonyáról, hogy a látvány gyakran az ipari építészethez közelítő, és a tekintetet az épület, így a torony sem feltétlenül irányítja az ég felé.

Az újpalotai templomon erőteljesen érzékelhetők előképek, így történik utalás Árkayék Városmajori és Rimanóczyi Pasaréti templomára, illetve Rudolf

What is it that makes a church what it is? What can lend a transcendental character to a space or what makes us feel that it is bound to the dense earth instead? It would be easier to avoid this question. To avoid, as there is no answer to it with a wider scope of reference. There are no recipes. One may not know anything for sure. I suspect it has turned out to be unavoidable as Gábor Kruppa must have thought about it a lot. He must have been systematizing the experiences he had on several journeys all over Europe and his visits to churches according to this, and these ripening experiences totalled up in the quick rushwork of the invitational tender published at the end of 2007. Thus I do not believe that truths may be recognized under the scalpel of analysis with certainty, and it is only feelings that I have: seeing how people coming to a mass behave gives me the impression that this building may know something reassuring of the relationship between God and people, even though the spectacle evokes those of industrial architecture and neither the building (and thus) nor the tower leads our eyes up towards the sky inevitably.



Schwarz életművére mind a forma, mind a terek léptékének kialakításában. Ez a beazonosíthatóság azonban nem az egyéni mondanó hiánya. Nem is idézet. És nem is csak tisztelet csupán. A korábban látott és érvényesnek gondolt építészeti példák átélése, a megszerzhető tudás megnyugtató biztonságot ad, a kulturális folyamatosságban való hit az építész saját hitvallása. A templom tehát az érvényes örökség, egy létező kánon szükségességének deklarálása. Az egyedi, ikonikus mű létrehozása helyett egy anonimabb, azaz közösségibb szerep vállalása. Nagyon komoly állásfoglalás ez egy olyan építész részéről, aki eddigi szakmai életét holland építészirodában, majd nagy presztízsű műemlék felújításokon töltötte, tehát akinek tulajdonképpen ez az első önálló épülete. Kruppa számára a vágyott értékparadigma egy tágra értelmezett modernizmus; e templomot nézve, lelki értelemben, nem Le Corbusier hangos kiáltása, de sokkal inkább Hans van de Laan csendes zsolozsmázó építészete lehet számára mértékadó.

The church in Újpalota bears striking marks of its prototypes: references to Árkay's church in Városmajor and that of Rimanóczyi in Pasarét, as well as to the oeuvre of Rudolf Schwarz with its design, concerning forms and the scales of spaces. This kind of recognizability is not the same as the lack of a personal-individual message to tell. It is not a citation either. Nor mere respect. It is living in and experiencing architectural examples seen before and thought to be relevant and valid, the knowledge obtainable produces reassuring safety, faith in cultural continuity is the personal credo of the architect. The church itself is the declaration of the prevailing heritage and the necessity of an existing canon. Instead of creating a unique work of iconic values it is taking on a more anonymous – that is more communal – kind of role. It is a serious standpoint on behalf of an architect who had worked in a Dutch team so far and then devoted his career to the reconstructions of historic monuments with high prestige – all in all it is his very first independent design. The paradigm of values

Az építész személyiségét tehát elsősorban nem a forma, vagy téralakítás újszerű módjában, hanem a döntések sorozatában azonosíthatjuk: a padok nagy műgonddal való megtervezésétől a bontott téglá kiválasztásáig. Érdekesség, hogy ezeket a döntéseket kettősség jellemzi. Így az épület egyszerű – mélyített udvar köré toronnyal kiegészülő, magas, szinte ipari jellegű csarnoktemplom –, ugyanakkor végtelenül összetett is, hiszen a térrészek kapcsolódásai vagy a részletek gazdagán árnyaltak; mai is, de időtlen is, hiszen ott van benne számos kor számos tudása. Szárazon kimondott állítások – mondjuk hatalmas ipari ablakszerkezet – mellé érzelmektől áradó, beszédes szavak kerülnek, a bontott téglaburkolattól a keleti falon látható felrepülő angyalgig.

Érdekes a szimmetria-aszimmetria együttes jelenléte: a tengelyre szerkesztett, magas csarnokhoz jobb oldalról alacsony, lapos tetős oldalhajó/oldalkápolna kapcsolódik, így összességében a térhatás aszimmetrikus. Az oltár(ok) megjelenésében is ez a kettősség van jelen. Az összetett koordináta-rendszer fontos pontjai artikuláltak, így szép az átkötés az ambo és a keresztelő medence között. A szerkesztést csak a torony külső téglafalának belső térbe való beköszönése zavarja: számomra nem vált érthetővé, hogy miért van ott úgy az a sík jelen. És azt sem tudom, hogy az oldalkápolnának ez a szerves kapcsolódása a nagy csarnoktérhez lehetővé teszi-e, hogy önálló egészként is tudjon létezni. Az viszont biztos, hogy így a templomba belépő ember egy olyan üveggel határolt előtérbe kerül, ahonnan akkor is átlátható lesz a templom élménye, ha oda fizikailag nem is tudna belépni. Ezt a vágyott nyitottságot szép állásfoglalásnak gondolom. És nemcsak egy lakótelepen, és nemcsak Újpalotán lenne fontossága.

A szimmetria-aszimmetria kérdése nemcsak téri, de hitbéli felvetés is: ember és istenség együttes jellegének kifejezése. Ebből a szempontból talán fontos, hogy a templom titulusának kiválasztásában a gondolat jelenlévő, hiszen Urunk Színeváltozása, mint kép ezt az értelmezést is magában hordja. Éppenséggel a templom fénnel való telítettsége is kapcsolódhat a transzfiguráció leírásának fényteli állapotához. Mindenesetre az tény, hogy a déli oldal felé eső, hatalmas ablakból, oldalról árad a fény (a meleg is...). A vakító fehérség hatása éles ellentétben áll a homály misztikájára építő katolikus hagyományoknak, sokkal inkább kötődik nyitottabb, modernebb értelmezésekhez. A magas csarnokban a világító hófehérség erős élmény. Ez a hatás este reprodukálható, hiszen a mesterséges fény elhelyezése a természetes fényiránynak megfelelő. Ennek az elvnek a módszeres alkalmazása azonban zavarba ejtő az oldalkápolna alacsony laposfödémén, amelyet átvág öt hosszúka felülvilágító. A betűző nap feltehetően zavaró is lehet, de a látvány egységét

Kruppa desires is a kind of modernism interpreted in a wider sense; viewing the church we realize that spiritually it must have been inspired by the silently cantillating architecture of Hans van de Laan instead of LeCorbusier's loud cry.

The personality of the architect should not be identified and recognized in the innovative way of shaping forms or spaces here, but in the series of decisions made meanwhile, from the pews designed with due care to the selection of used bricks. It is interesting to see the ambivalence of these decisions. As a result, the building is simple – a tallish hall church on the brink of industrial architecture completed with a tower around the recessed yard –, which is endlessly complex at the same time, as the interconnections of its spaces and their parts as well as the details are delicately tinged; it is contemporary and yet timeless, as it embodies a certain amount of the knowledge of several periods of history. Statements uttered dry – such as the vast expanse of the industrial window – and expressive words abound in emotions are placed side by side, ranging from the facework made of used bricks to the ascending angel seen on the eastern wall.

The simultaneous presence and co-existence of symmetry and asymmetry is an interesting aspect here: from the right a low flat-roofed side-aisle and chapel joins the hall constructed on an axis, resulting in an asymmetrical overall spatial effect. The same ambivalence defines the appearance of the altars. The important points of the complex system of coordinates are articulated, thus there is a nice cross-connection between the ambo and the baptismal basin. The integrity of construction is only disturbed by the intrusion of the outer brick wall of the tower into the interior: I do not understand why that plane is present here this way. I have the very same difficulty when deciding whether or not this organic connection of the side-chapel to the large hall space allows it to exist as an independent entity. It is sure, however, that on entering the church we are faced with a proscenium bordered with glass where it is possible to have the experience of the church without actually stepping into it. To my mind this kind of desired openness is a welcome approach.

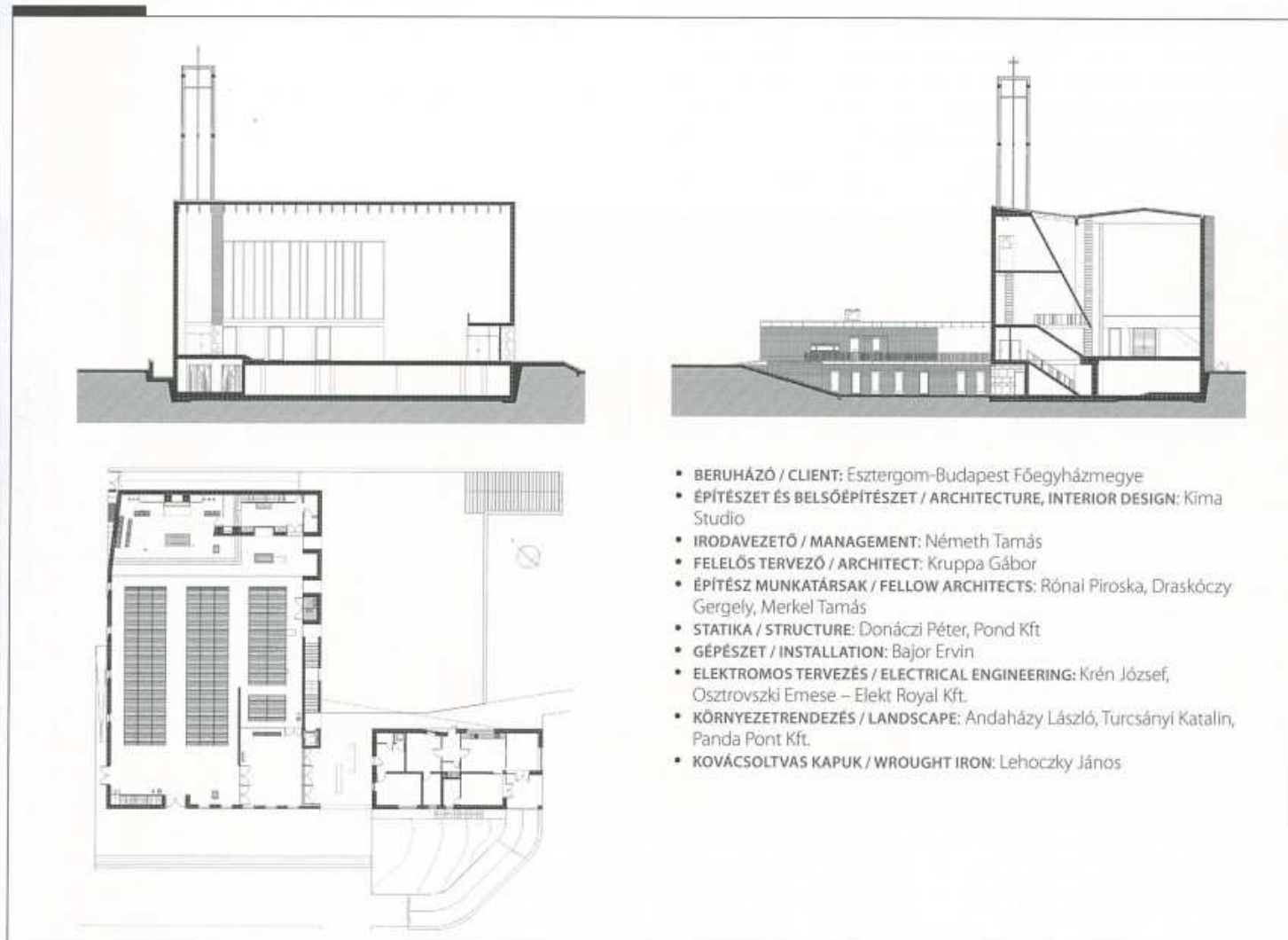
The issue of symmetry and asymmetry is not only a spatial one, but also that of faith: it is the expression of the common nature of God and mankind. From this respect it might be important that the thought is there in the name of the church itself: the transfiguration of Our Lord as an image also embodies this interpretation. The abundance in light typical of the church may be related to the description of transfiguration which is a condition saturated with light too... Anyway, light (and warmth) actually comes from the side through the large window in the south. The impact of this blinding whiteness is opposed to the Catholic tradition based on the

sem szolgálja: kiszólásként, designként, felesleges gesztusként zavarja a látvány egységét.

A templom kapcsán kell szólni még egy visszatérő eszökről: az épület egyszerűnek tűnő formai kialakítását az ablakok mély béléteiben, a bejáratoknál vagy a toronynál egy befele billenés mozditja meg. Ezeken a helyeken a bontott téglafal gyakran süttői mészkőbe fordul át, tehát kettős módon is megünneplődik ez a befelé invitálás. Elsőként mindez szépítő, oldó gesztusként értelmezhető. Olyan nemes részletnek, amely a lakótelepek felületeihez szokott szem számára szerethetően más. A biccenés akkor vált kérdő mondatná bennem, amikor felfedeztem, hogy a templom északi téglafala is elmozdul, beszűkül az oltár felé. Megkérdeztem a tervezőt, hogy kell-e jelentést keressek ebben. „Bíboros úrral való beszélgetéseink során szóba jött egy kis templom, amelyet az idők során megbővítettek, de a keleteléshez való ragaszkodás okán a két kor találkozásánál a fal kissé megdőccen, szöveget zár be, valahogy úgy, ahogyan Jézus feje megbillen a keresztfán” – jött a válasz. Ez a biccenés tehát visszacsatol az ember-isten jelleghez. Éppen ezért érzem kicsit soknak, hogy motívumként sokszorozva jelenik meg: ha csak a tér titka maradna, talán mélyebb lett volna a jelenléte. Ismételve mintha kibeszélődne szépsége... de lehet, hogy az ott lakóknak éppen ez a hangsúlyos emberi gesztus hiányzik, egy invitáló mozdulat lesz fontos élménye. A templom talán így tölti be misz-szióját egy olyan kb. 40 ezres lélekszámú lakótelepen, ahol az önkormányzat megfogalmazása szerint az elszegényedés, az elöregedés és az atomizálódás kifejezetten kiáltó.

mysticism of gloom, and is more closely associated with a more open and modern interpretation. The illuminating whiteness is an effective experience in the tall hall. This effect may be reproduced in the evenings as the positioning of artificial lighting is adjusted to the direction of natural light.

Apropos of the church I must make mention of a recurring instrument: by emphasizing the gesture of inviting inside, the seemingly simple formal design of the structure is set into motion in the deep orders and jambs of the windows, at the entrances and the tower. At these points the wall made of used brick turns into limestone from Süttő. This way the gesture of inviting inside is being emphasized in two ways. Firstly, it may be interpreted as a beautifying gesture of solution. It is a delicate detail loveably different for our eyes used to the surfaces of housing estates. This kind of „nod” or inclination changes into an interrogative sentence in me when I discover that the northern brick wall of the church is also shifted, narrowing and tapering in the direction of the altar. I asked the designer whether or not I should look for a kind of intention in it. The answer was as follows: „When talking to the cardinal the idea of a small church occurred. It was extended later on, but the wall slightly jolts and makes an angle at the meeting of the two periods, which was a result of sticking to the orientation – in a way similar to how Jesus’ head inclined on the Cross”, which means this „nod” is a reference to the human-divine character. This is the reason why I feel it is too much to have it here recurring as a motif being multiplied: had it been only the secret of space, it would have had a more meaningful presence. Being here repeatedly so many times, its beauty seems to be divulged. However, people living there may need exactly this emphasized human gesture: an inviting motion might as well be an important experience for them. It may be the way the church can perform its mission on a housing estate with approximately 40,000 residents, where the issues of impoverishment, ageing and atomization are expressedly burning ones according to the local government.



- **BERUHÁZÓ / CLIENT:** Esztergom-Budapest Főegyházmegye
- **ÉPÍTÉSZET ÉS BELSŐÉPÍTÉSZET / ARCHITECTURE, INTERIOR DESIGN:** Kima Studio
- **IRODAVEZETŐ / MANAGEMENT:** Németh Tamás
- **FELELŐS TERVEZŐ / ARCHITECT:** Kruppa Gábor
- **ÉPÍTÉSZ MUNKATÁRSÁK / FELLOW ARCHITECTS:** Rónai Piroska, Draskóczy Gergely, Merkel Tamás
- **STATIKA / STRUCTURE:** Donáczai Péter, Pond Kft
- **GÉPÉSZET / INSTALLATION:** Bajor Ervin
- **ELEKTROMOS TERVEZÉS / ELECTRICAL ENGINEERING:** Krén József, Osztrovski Emese – Elekt Royal Kft.
- **KÖRNYEZETRENDEZÉS / LANDSCAPE:** Andaházy László, Turcsányi Katalin, Panda Pont Kft.
- **KOVÁCSOLTVAS KAPUK / WROUGHT IRON:** Lehoczky János



Hagyomány-idézet

ÉPÍTÉSZ / ARCHITECT: Kruppa Gábor
SZÖVEG / TEXT: Vukoszávlyev Zorán PhD
FOTÓ/FOTOS: Bujnovszky Tamás

Budapest észak-keleti részén, az 1970-es évek elején mintalakótelep jött létre. Az újpalotai toronyházak és sávházak ölelésében a szükséges közintézmények elkészülte után az igazán közösségformáló templom megépítésére majd négy évtizedet kellett várni.

A főváros külső kerületeinek arculatát dominánsan jellemző lakótelepek nagyvonalú telepítési rajzolatát egy vágyott nagyváros léptékében komponálták. A vizionált fejlesztések komplex végigvitele elmaradt, ami torzulásokat eredményezett, s ezzel a beépítés széle látható határvonalat képez „eredeti” és „beillesztett” struktúra között. Szerencsés adottságúak azok a helyzetek, ahol a sávházak közé telepített közintézmények léptékváltásukkal lebontják a sokemeletes tömbök tömegeinek érzékelhető nyomasztó hatását. Az átvezetést vizuális értelemben az ellenkező irányból is értelmezhetjük, mert a csatlakozó, raszteres rendbe szorított kiskertes beépítések esztétikai sokszínűségét ugyancsak felfogja e közintézményi sáv.

A családi házas övezet és a panel lakótelep határán álló határponti helyzet különleges téri szituációját az újpalotai római katolikus templom tervezője értékékké formálta. A telek településszerkezeti helyzete adottság volt: az önkormányzat úgy járult hozzá az építkezéshez, hogy a területet 99 évre az egyház-község használatába adta.¹ Kruppa egyszerre teremtett monumentális kompozíciót és emberközeli léptéket: a templomtól karakteres, magasán metszett

arányú elemét horizontális, egyszintes tömeggel kapcsolta össze. Az L-alakú beépítés út felőli feltárlása alapján alkotott kép az épületegyüttes körüljárásával gazdagodik, hiszen a sávházak övezte park felől érzékelhető hasonló kompozíció térszín-süllyesztéssel bővül. Az egy szinttel lentebb található udvar a közösségi funkciók igényes téri elhelyezését adja. A tágas köztér nagyobb közönséget vonzó események méltó kerete lehet, ugyanakkor az alsó szintre elhelyezett funkciók meghitt szabadtéri dimenziójaként is jól működhet. Az intenzív használat szándéka a többirányú levezetésekben is látszik: a parksáv közintézményei felé és a lakótelep irányába is lépcsősorral biztosít kapcsolatot, de a közösségi funkciókat a főbejárat fedett átjárója felől is csak az udvarra leérkezve lehet használni.² A nagyvonalú megoldással az utca térszínén csak a klasszikus funkciók maradnak: a templom és a plébánia.

Kruppa mesterien bánt a belső téri igények tömeg-kompozíciójával. Az alacsony hajlásszögű tető négyzetes keresztmetszetű templomhajót fed. A liturgikus főteret³ déli irányba alacsonyra helyezett lapostetővel fedett mellékhajóval bővíti – ez kisebb istentiszteleti alkalmakkor kápolnaként funkcionálhat. Az oldaltér fizikai leválasztása nem történik meg, a funkcionális differenciáltságot a belmagasság mellett a fénykezelés jelenti: míg a főhajó megvilágításában a hatalmas déli üvegfelület dominál, addig a kápolnatér felülvilágítók által személyesebb térrel rendelkezik. A kápolna templomhajóhoz képest alacsonyabb tömegét kelet felől a toronytest magas tömege zárja, a bejáratnál pedig azonos belmagassággal tágas előcsarnok jön létre.⁴ A differenciált tömegképzés lehetőséget ad a templomtól tömegének karakteres megfogalmazására, és a mellékterek valójában a használat szempontjából főbejáratként kezelt átjárón túli lelkeszlakás horizontális tömegéhez kapcsolódhatnak. Így a templom tömege kompakt formaként jelenik meg az épület-

The Roman Catholic Church in Újpalota

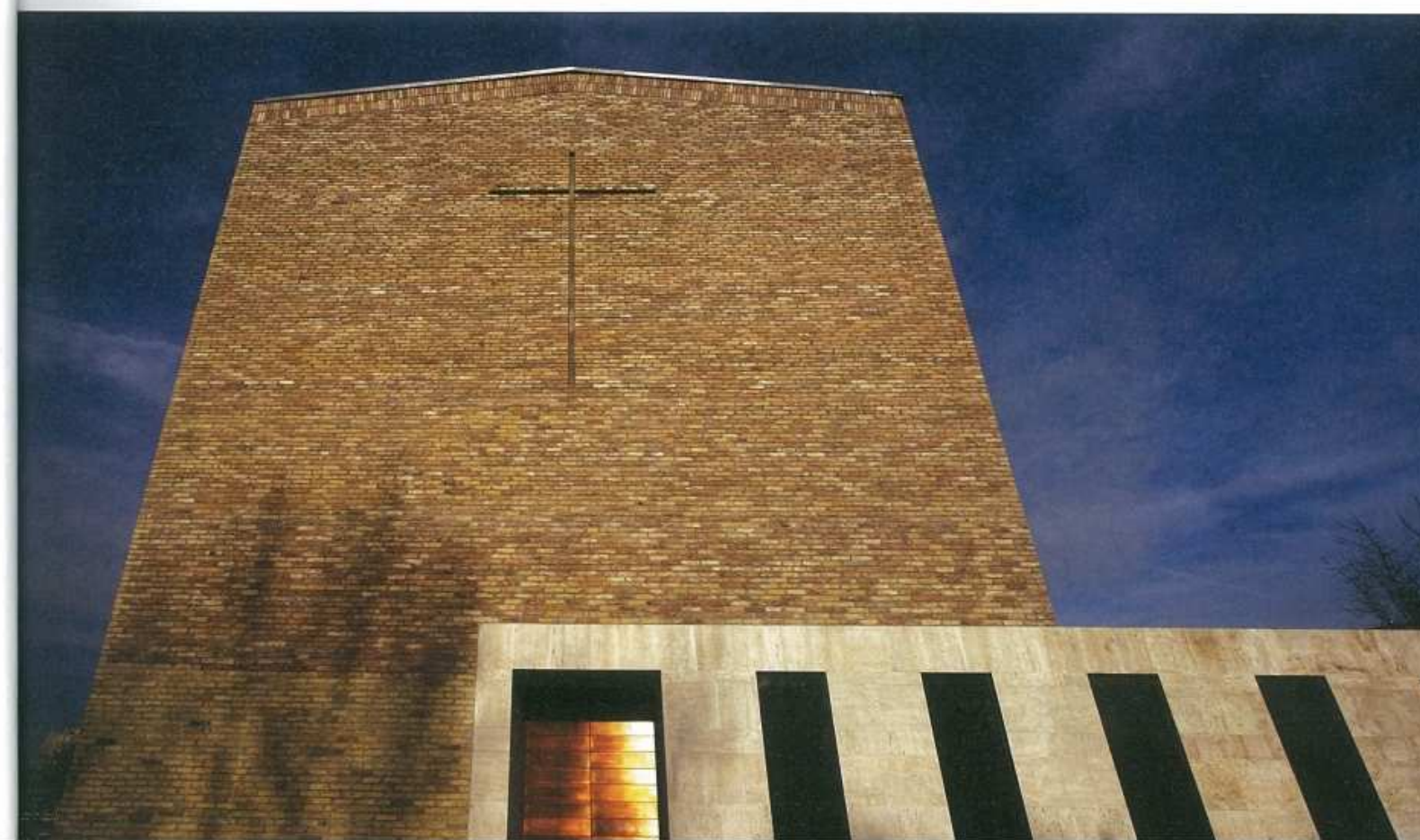
The townscape of the outer districts of the capital is predominantly defined by the generous tracery of their typical developments, the housing estates composed with the scales and proportions of a desired city. The improvements envisioned were cancelled or were realized as incomplete ones resulting in distortions: this is why the edge of the development functions as a visible borderline in between the „original” and the „inserted” structures. Situations in which public institutions built amongst fillet houses quash the perceptible depressing impact of multi-storey blocks with their change of scales have lucky potentials. (...) The church in Kruppa's interpretation evokes the transformation of the sacredness of 20th-century Catholicism taking place for a century – with direct references and spiritual-intellectual quotations. Such an example is the composition of the liturgical space of the interior of the church: the reference to the retable-altar on the eastern end-wall (today still with the lack of the altarpiece), the tabernacle-like design of the Eucharist kept on the axis on this „altar for celebrating a mass with the back”, the altar table interpreted like a mobilia in the middle of the sanctum elevated with stairs, the baptismal font located at the western entrance. (...) It is not (merely) the historical respect of traditions, but also the evocation of the liturgical and spiritual movement of renewal launched in the mid-20th century at the dawn of the new millennium. It comes easy to relate the design of the tower to Árkay's church in Városmajor. And, like a summary, it is easy to declare that the utilization of brick is a trademark of contemporary „post-organic” church-builders.

együttesben, ugyanakkor a lesüllyesztett belső udvart két oldalról csak kétszintes térfalak határolják.

Az összetett alaprajzi rendszert kimért építészeti architektúra kommunikálja. A tömegben megjelenő funkcionális differenciáltság a homlokzati nyílászorvosban is visszaköszön. A templom hatalmas déli üvegfalára északon magas keskeny ablakok nyugodt ritmusa válaszol. E vertikális arányú megnyitások a templom funkcionális egységét körbekerítik, a fő megközelítést biztosító átjárónál besűrűsödnek és az udvarnál árkáddá válnak. A plébánia nyílászorvos szándékoltan szabadabban kezelt, a többihez képest kissé modoros. Az anyaghasználat e kiegyensúlyozottságot támasztja alá. Csak a legszükségesebb részekben alkalmaz Kruppa süttői mészkövet (padlóburkolatok, templom-podest és felvezető lépcsőkkel, körben a lábhatatok), és ott használja nagyobb felületen, ahol kiemel: a nyugati kapu átjáróig futó keretelésénél és a toronytest alapjának valamint harangnyílásának hangsúlyozásánál. Az épület megjelenését meghatározó bontott téglá anyag a monumentális nyílászorvos-architektúrával erős, tömör, monolitikus hatást eredményez, melynek kétségtelesen legbátrabb vállalása a keleti végfal.⁵ A fuvaltszerű körelief érzelmekkel telített elhelyezése még inkább ráirányítja a figyelmet e homlokzat hagyománytiszteltére.

Hagyományról beszélünk, mely nem történelmi síkokon, hanem tágabb templomépítészeti tradíciókon értelmezhető. Kruppa templomfelfogása a 20. századi katolicizmus szakralitásának évszázados átalakulási folyamatát idézi – közvetlen utalásokkal és szellemi vonatkozásokkal. Ilyen idézet a templombelső liturgikus térnek kompozíciója: a retable-oltárra való utalás a keleti végfalán (ma még az oltárkép hiányával), az oltáriszentség-tartó tabernákulum szerű kiképzése a tengelyben tartva e „háttal miséző oltáron”, a lépcsőkkel elemelt szentélytér közepén álló mobilia szerűen megfogalmazott oltárasztal,⁶ a keresztelőkút nyugati bejáratnál történő elhelyezése. És bizony ilyen utalás a torony nélküli épülettömeg gondolata, mely véglegesen nem kíván küzdelembe bocsátkozni a kimagasló „jel” iránti igénnyel, de érezhetően elválasztva campanile konstrukciót helyez fel a legfontosabb tömegbeli pontra.

Nem (pusztán) történelmi hagyománytisztelt ez, hanem a 20. század derekán indult liturgikus és szellemi megújulási mozgalom ezred eleji idézete.





Könnyű a toronyképzést Városmajor Árkay-templomához utalni. Egyszerű summázva kijelenteni, hogy a téglahasználat ma „posztorganikus” templomépítők védjegye.⁷ Vitatkoznék Wesselényi-Garay Andor megállapításaival, mely e templomot kortárs építészetünk „prekortárs” tendenciájába osztja.⁸ Kortárs e templom akkor is, ha Dom Hans van der Laan vaalsi kolostortemplomának bejáratí átriumterét idézik a magas falpillérek és az árnyékukban felfutó lépcső; ha Rudolf Schwarz dűreni Szent Anna templomát idézi a főhajó-oldalhajó viszonyrendszere és az anyaghasználat (ott kő, itt téglák) monolitikussága; ha Schwarz aacheni St. Fronleichnam templomát idézi a templomterek aránya és a homlokzatok tiszta kompozíciója; ha Rimanóczyra utalunk a liturgikus terek hierarchikusságában – mert mindez a ’30-as évektől az ’50-es évekig terjedő időszak mérföldkönek számító alkotásai a „kortárs” templomépítészetben (jelzem, a Vatikán előtt). E sorba illik az újpalloti templom is, mely így hagyomány-idézet, téglatektonikájával és fehérre festett belső felületeivel együtt, melyek nem a protestáns hagyomány átiratai, hanem egy lelki világ hitképeinek megfelelő, „díszítetlen” tere ma is érvényes „szakramentumai”. A reduktív tömegforma, a magas arányok, az érzelmek külső anyaghasználat, a puritán belső, a fagerendás mennyezet egyszerűsége, a szinte megérinthető felülvilágítók, az oltártér sejtelmes oldalfénye és a gondosan tervezett bútorzat – mind-mind a „közjóra irányuló cselekedet” méltó, kontemplatív terét alkotják meg.

Jegyzetek

- 1 Sajátos e provizórikusság-felvetés egy templomépület létrejöttéte kapcsán.
- 2 Az épület tehát következetesen kommunikál környezetével, minden felől beenged, gondosan kezelt kültereivel átjárhatóvá válik.
- 3 A következetes keletelés dogmájától a helyszínrajzi telepítés eltér, hiszen a meglévő beépítés és a szabályozás logikus továbbvitele következményeként az oltártér valójában észak-kelet felé néz.
- 4 Az üvegfallal leválasztott térrész a gyermekes családok tartózkodását is megoldja a liturgia zavartalan követésének lehetőségével. A tervezett használat szerint az előcsarnok napközben megközelíthető lehetne, így a csendes imádságok és oltárszentség-tisztelet elegáns terévé fog válni.
- 5 Még messzebb mehetett volna a puritánság ezen felvállalásában Kruppa, ha az északi faltest is nyílás nélkül maradt volna.
- 6 Mely nem oltárkő, hanem a II. Vatikáni Zsinat szellemében történő átalakításokkor szokásos „szembemiséző oltár”-nak, a megmaradt régi oltárhoz képest jelentősen más anyaghasználatlall létrehozott, könnyed, térbe állított elem.
- 7 Lásd a templommal kapcsolatban megjelent tanulmányt: Wesselényi-Garay Andor: *Három kontextus*. in: Alaprajz. 2009/3. pp.18-23.
- 8 Teszem ezt mély tisztelettel az áldozatos munka iránt, mellyel a debreceni MODEM-ben létrehozta A mindenség modellje kiállítást, az ezredforduló második magyarországi kortárs templomépítészeti szemléjét. (Lásd: Szakrális terek építészete az ezredfordulón, BME, 2005. március, a kiállítást megnyitotta Dr. Keresztes Szilárd.) A debreceni kiállítás fantasztikus eredménye, hogy oly rendszerezését és szenvtelen bemutatását adja az építészeti alkotás-hierarchiában legmagasabban jegyzett épülettípusnak, melyet csak széles építészeti látókörrrel és magabiztos, kiértékelt értékszemlélettel nyugvó ítélettel rendelkező kurátor tehet csak meg. A koncepcióval kapcsolatban lásd: Wesselényi-Garay Andor: A mindenség modellje – Kortárs templomépítészeti kiállítás Debrecenben. in: Alaprajz. 2009/3. pp.4-6.